

ขอสรุปและขอเสนอแนะ

ในชีวิตประจำวันบุคคลย่อมทำนิติกรรมและสัญญาผูกพันต่อกัน เป็นปกติ และความสัมพันธ์ระหว่าง เอกชนต่อ เอกชนด้วยกันย่อมดำเนินไปตามหลัก "อิสระในทางแพ่ง" ก็จึงเห็นได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ยอมรับให้บุคคลทำนิติกรรมใดก็ตามที่ต้องการ แต่ในบางกรณีจะมีข้อความแย้งหรือขัดต่อกฎหมายก็ทำได้ เป็นแต่กฎหมายดังกล่าวนั้น ต้องไม่ใช่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เท่านั้น หลักอิสระในทางแพ่งดังกล่าวนี้ตรงกับหลัก "ความศักดิ์สิทธิ์แห่งเจตนา" ซึ่งหมายความว่าบุคคลมีสิทธิและอิสระที่จะแสดง เจตนาทำนิติกรรมใดก็ตามที่ตนต้องการ โดยอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย แต่เจตนาเป็นเรื่องภายในจิตใจ ดังนั้น เจตนาของบุคคลหนึ่งบุคคลอื่นย่อมทราบได้โดยการแสดง เจตนาออกมาเท่านั้น วิธีแสดง เจตนา อาจมีได้ดังนี้คือ การแสดงเจตนาโดยตรงหรือโดยชัดแจ้ง การแสดงเจตนาโดยทางอ้อม หรือโดยปริยาย และในบางกรณีการนิ่งก็ถือว่าเป็นการแสดงเจตนาโดยปริยาย ก็ได้ ตามที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าการแสดงเจตนา เป็นองค์ประกอบในเบื้องต้นของนิติกรรม แต่อย่างไรก็ดี นิติกรรมยังต้องการองค์ประกอบอย่างอื่นประกอบกับการแสดงเจตนาอีกด้วย

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติ เรื่องความสำคัญผิดไว้ในบรรพ ๑ ลักษณะ ๔ หมวด ๒ ที่ว่าด้วย "แสดงเจตนา" การที่จะทำความเข้าใจในเรื่องความสำคัญผิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ต้องพิจารณาประกอบกับบทบัญญัติในมาตรา ๑๑๗, ๑๑๘, ๑๒๐ และมาตรา ๑๒๑ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งมีความเกี่ยวพันกันด้วย ผู้เขียนจึงใคร่ขอสรุปข้อสังเกตุการใช้บทบัญญัติดังกล่าวดังนี้

๑. ข้อสั่ง เสด็จการใช้มาตรา ๑๑๗ และมาตรา ๑๑๘

๑.๑ ในตอนต้นของมาตรา ๑๑๗ และมาตรา ๑๑๘ แยกออกจากกัน

โดยเด็ดขาด กล่าวคือผู้แสดง เจตนาซ่อนเร้นตามมาตรา ๑๑๗ เป็นเรื่องผู้แสดง เจตนา รู้ตัวว่า เจตนาที่แท้จริง เป็นอย่างไร แต่สร้าง แสดง เจตนาออกให้ผิดจากเจตนาที่แท้จริง จึงต้อง เป็น เรื่องจงใจจะประมาทเลินเล่อไม่ได้ จากหลักดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า ใกล้เคียงที่สุดคือเอาการแสดง เป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคผู้เข้ามา เกี่ยวข้องกับการแสดง เจตนาเห็นว่า เมื่อบุคคลใดแสดง เจตนาออกมาอย่างไรก็ถือว่า ใกล้เคียงประสงคที่จะผูกพันตนเองอย่างนั้น ผู้แสดง เจตนาจะมาอ้างในภายหลังว่าไม่ ประสงค์จะผูกพันตนเองตามที่แสดงออกไม่ได้ ต้องผูกพันอยู่กับการแสดง เจตนาตามที่ แสดงออกนั้น

ส่วนกรณีตามมาตรา ๑๑๘ เป็นเรื่องผู้แสดง เจตนาออกมาโดยไม่รู้ตัวว่า ที่แสดง เจตนาออกมานั้นไม่ตรงกับ เจตนาที่แท้จริงของตน จึงต้อง เป็น เรื่องไม่รู้ ไม่มี ความประสงค์เช่นนั้น กฎหมายจึง เรียกว่า เป็นการสำคัญผิด ดังนั้น บางกรณีจึงอาจ เป็น เพราะผู้นี้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง จึงทำให้เกิดการสำคัญผิดแสดง เจตนา ออกไปได้ เขาหลักที่ว่าประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เทียบเท่ากับจงใจ

๑.๒ สำหรับมาตรา ๑๑๗ ตอนท้ายที่มีบัญญัติไว้ว่า "... เว้นแต่กรณีที่อีก ฝ่ายหนึ่งจะใคร่ถึง เจตนาอันซ่อนอยู่ในใจของผู้แสดงนั้น" หมายความว่าในการแสดง เจตนาตามมาตรา ๑๑๗ เฉพาะผู้ที่แสดง เจตนาฝ่ายเดียวเป็นผู้ไม่ประสงค์จะให้เจตนา ของตนผูกพัน ไม่ได้มีการสมรู้หรือตกลงกับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ฉะนั้น โดยปกติการแสดง เจตนา ดังกล่าวจึงใช้ได้และมีผลผูกพันผู้แสดง เจตนาเท่านั้น เว้นแต่ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายที่รับการแสดง เจตนาได้ทราบถึง เจตนาที่แท้จริงซึ่งไม่ต้องการให้ผูกพันเขา การแสดง เจตนาอันนี้จะตก เป็นโมฆะ

ส่วนมาตรา ๑๑๘ กฎหมายมิได้บัญญัติไว้เลยว่า ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งรู้ถึง การแสดง เจตนาของอีกฝ่ายหนึ่งว่าเป็นไปโดยสำคัญผิดแล้ว ผลจะเป็นประการใด ซึ่งใน

กรณีความรู้หรือไม่รู้ของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนี้เอง เป็นเรื่องต้องตีความควบคู่กัน เพื่อให้เกิดผล
 ต่างกัน กล่าวคือในกรณีที่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้ว่าอีกฝ่ายหนึ่งสำคัญผิด เพราะความ
 ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง กรณีนั้นยอมตกอยู่ในบังคับของบทบัญญัติ มาตรา ๑๑๘
 ตอนที่ ๒ ถ้ารู้ถึงว่าอีกฝ่ายหนึ่งสำคัญผิด ก็ใช้มาตรา ๑๑๗ ตอนที่ ๒ (ตามแนวคำพิพากษา
 ฎีกาที่ ๘๓๗/๒๕๐๖)

๒. ข้อสังเกตการใช้มาตรา ๑๒๑ เรื่องกลั่นแกล้งและความสำคัญผิดตาม
 มาตรา ๑๑๘ - ๑๒๐

๒.๑ กลั่นแกล้งเป็นเรื่องหลอกหลวงให้เขาสำคัญผิด ซึ่งนิติกรรมตกเป็น
 โมฆียะตามมาตรา ๑๒๑ ส่วนเรื่องสำคัญผิดอาจเป็นโมฆะหรือโมฆียะก็ได้สุดแต่จะตอง
 วยกรณีตามมาตรา ๑๑๘ หรือ ๑๒๐

๒.๒ การถูกกลั่นแกล้ง ตามมาตรา ๑๒๑ เป็นเรื่องถูกคนอื่นหลอกให้
 สำคัญผิด แต่เรื่องสำคัญผิด ตามมาตรา ๑๑๘ - ๑๒๐ หมายถึงตัวเองสำคัญผิดไปเอง
 หรือถูกคนอื่นหลอกหลวงให้สำคัญผิดก็ได้ทั้ง ๒ กรณี

เรื่องสำคัญผิดที่จะเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๑๘ ต้องเป็นเรื่องสำคัญผิดในสิ่ง
 ซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม (ซึ่งได้แก่ตัวบุคคล วัตถุประสงค์หรือลักษณะของนิติกรรม
 วัตถุประสงค์หนึ่งหรือวัตถุประสงค์หลายอัน) เรื่องสำคัญผิดที่จะเป็นโมฆียะตามมาตรา ๑๒๐ ต้องเป็น
 เรื่องสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินนับว่าเป็นสาระสำคัญ

ส่วนเรื่องกลั่นแกล้ง ไม่จำกัดว่าต้องเป็นการหลอกหลวงให้สำคัญผิดในเรื่องใด
 เพียงแต่ให้เรื่องที่หลอกหลวงนั้นเป็นอันถึงขนาดว่าถ้าไม่มีการหลอกหลวง เช่นนั้นเกิดขึ้นแล้ว จะไม่มี
 การแสดงเจตนาที่เป็นโมฆียะทั้งสิ้น (มาตรา ๑๒๒) และถ้าเป็นกลั่นแกล้งเพื่อเหตุที่ยังเรียก
 เอาค่าสินไหมทดแทนได้ (มาตรา ๑๒๓)

ตั้งตัวอย่างในคำพิพากษาฎีกาที่ ๘๒๑/๒๕๐๑

ผู้ส่งจ่ายขายตั๋วแลกเงินให้แก่ผู้ทรง ผู้ทรงผ่อนเวลาให้ผู้รับรอง อันทำให้ผู้ส่งจ่ายพ้นความรับผิดชอบไปแล้ว ครั้นเก็บเงินไม่ได้ ผู้ทรงบอกผู้ส่งจ่ายว่า ผู้รับรองปฏิเสธไม่จ่ายเงิน (อันไม่ใช่ความจริง เพราะความจริงผู้ทรงได้ยอมผ่อนเวลาอันทำให้ผู้ส่งจ่ายพ้นความรับผิดชอบไปแล้ว) ผู้ส่งจ่ายหลงเชื่อตามคำหลอกลวงของผู้ทรง จึงยอมทำหนังสือรับสภาพหนี้และออกเช็คให้

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ถ้าผู้ส่งจ่ายทราบความจริงดังกล่าวแล้ว ก็คงจะไม่ทำหนังสือรับสภาพหนี้และออกเช็คให้ เป็นการทำไปโดยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรม (คือรับสภาพหนี้และออกเช็คให้ ซึ่งหนี้สินไม่มีแล้วเหมือนกับชื่อชายของที่ไม่มีอยู่แล้วนั่นเอง) จึงตกเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๑๕ แม้อันผู้ส่งจ่ายจะชอบกล่าวอ้างว่าเป็นการฉ้อฉลตามมาตรา ๑๒๕ ศาลฎีกามาตรา ๑๑๕ เรื่องสำคัญผิดมาใช้บังคับได้

๒.๓ การหลอกลวงหรือการฉ้อฉลอาจทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๒๑ และขณะเดียวกันอาจเป็นผลทำให้มีการแสดงเจตนาอันเข้าลักษณะสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรมตามมาตรา ๑๑๕ ได้เช่น ในกรณีที่มีการฉ้อฉลให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเข้ามาทำนิติกรรมด้วย และการที่เขาได้เข้ามาทำนิติกรรมนั้น ได้เข้ามาทำโดยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรมด้วยในขณะเดียวกัน ย่อมมีผลเป็นว่าการแสดงเจตนาอันเกิดขึ้นโดยบกพร่องทั้งเพราะถูกหลอกลวงและสำคัญผิด ซึ่งมีผลทำให้การแสดงเจตนาเข้าลักษณะโมฆะและโมฆะด้วย จึงมีปัญหาวากุสัญญาที่สำคัญผิดเพราะถูกหลอกลวง จะใช้สิทธิอย่างไร กล่าวคือสัญญาจะใช้สิทธิกล่าวอ้างในฐานะเป็นกฏฉ้อฉล ซึ่งก็เป็นผลเพียงโมฆะเท่านั้น แต่ไม่กล่าวอ้างฐานความสำคัญผิดตามมาตรา ๑๑๕ ซึ่งมีผลให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะเลยจะไต่หรือไม่

โดยเหตุที่ความสำคัญผิดอาจเกิดขึ้นโดยถูกหลอกลวงด้วยกฏฉ้อฉลก็ได้ และกล่าวอ้างให้สำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรม ผลเสื่อมเสียเป็นโมฆะ

การกล่าวอ้างในฐานะที่เป็นความสำคัญผิด เป็นข้อที่จะกล่าวอ้างถึงความเสียหายใดก็ตาม เพราะถ้ากล่าวอ้างในฐานะที่เป็นกลฉ้อฉลก็เป็นเพียงโมฆียะเท่านั้น แต่กลฉ้อฉลเป็นสิ่งที่สามารถพิสูจน์ได้ง่ายกว่าความสำคัญผิด เพราะเป็นสิ่งที่มีการแสดงออกมา และจะต้องพิจารณาว่ากลฉ้อฉลถึงขนาดตามมาตรา ๑๒๒ หรือไม่ด้วย ส่วนความสำคัญผิดเป็นเรื่องที่อยู่ภายในจิตใจ ผู้เขียนเห็นว่ากรณีของเรื่องนี้ควรจะเปิดโอกาสให้ผู้แสดงเจตนาเลือกที่จะให้กฎหมายคุ้มครอง คือหากอ้างฐานเป็นกลฉ้อฉลตามมาตรา ๑๒๑ ซึ่งนิติกรรมตกเป็นโมฆียะ ก็อาจบอกกล่าวให้ตกเป็นโมฆะแล้วกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามมาตรา ๑๓๘ วรรคสาม หรืออาจถือเอานิติกรรมที่แท้จริง โดยการให้สัตยาบันนั่นเอง หรือจะอ้างฐานเป็นความสำคัญผิดก็ได้ และผลของนิติกรรมก็ตกเป็นโมฆะเสียหายแต่เริ่มแรก และคืนทรัพย์สินฐานลามิควรได้ อีกประการหนึ่ง เป็นเรื่องคดีแพ่งซึ่งกฎหมายยอมให้คู่กรณีเลือกปฏิบัติได้ ดังนั้น คู่กรณีจะใช้สิทธิตามมาตรา ๑๒๑ เรื่องกลฉ้อฉล หรือจะอ้างมาตรา ๑๑๘ ว่าเป็นเรื่องความสำคัญผิดก็ได้นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม แม้วาทบัญญัติ เรื่องสำคัญผิดที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะคุ้มครองคู่กรณีแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีข้อที่ยังเป็นปัญหาและถกเถียงกันอยู่บ้าง ในบางกรณีซึ่งพอจะสรุปถึงปัญหาและข้อถกเถียงพร้อมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อการพิจารณาถึงต่อไปนี้คือ

๑. บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยที่บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องสำคัญผิดโดยตรงมี ๒ มาตรา ได้แก่

มาตรา ๑๑๘ "การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ท่านว่าเป็นโมฆะ แต่ถ้าวความสำคัญผิดนั้นเป็นเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของบุคคลผู้แสดงเจตนาไซ้ร่า ท่านว่าบุคคลผู้นั้นหาอาจจะถือเอาความไม่สมบูรณ์นั้นมาใช้เป็นผลประโยชน์แก่ตนได้ไม่"

มาตรา ๑๒๐ "การแสวงหา เจตนา ถ้าทำด้วยสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคล หรือทรัพย์สิน ซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญนั้นไซ้ แสวงหาเจตนาอย่างนี้ท่านว่าเป็นโมฆียะ"

จาก ๒ มาตรานี้ จะเห็นว่ากฎหมายได้บัญญัติถึงผลของ เจตนาที่แสวงหาโดยสำคัญผิดไว้แตกต่างกัน แล้วแต่เป็นความสำคัญผิดในสิ่งใด หากเป็นความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ผลตกเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๑๕ แต่ถ้าหากเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติผล เป็นโมฆียะ ตามมาตรา ๑๒๐ เมื่อกฎหมายบัญญัติผลไว้แตกต่างกันเช่นนี้ จึงต้องศึกษาให้ทราบแน่ชัดว่า เมื่อใดกรณีจึงจะเข้ามาตรา ๑๑๕ และเมื่อใดจึงจะตกตามมาตรา ๑๒๐

๒. ผู้เขียนเห็นว่า บทบัญญัติในเรื่องว่าด้วยความสำคัญผิดนี้ ถ้าพิจารณาอย่างธรรมดาแล้วการที่ได้แยกออกเป็น ๒ มาตราดังกล่าว เป็นสิ่งที่ดีและง่ายต่อการเข้าใจ แต่โดยแท้จริงแล้ว การบัญญัติผลของกฎหมายไว้แตกต่างกันนั้น อาจก่อให้เกิดปัญหาและข้อโต้แย้งได้ เพราะว่า เมื่อการแสวงหาเจตนา นั้นเกิดจากความสำคัญผิดทั้ง ๒ กรณี แต่กรณีหนึ่งผลของการแสวงหาเจตนา นั้นตกเป็นโมฆะ แต่ผลของอีกกรณีหนึ่ง เป็นเพียง โมฆียะ เหตุใดเมื่อ เป็นความสำคัญผิดด้วยกัน อันถือได้ว่าเป็นการแสวงหาเจตนาวิปริตทั้ง ๒ กรณีแล้ว ผลควรจะเหมือนกันและ เห็นว่ากฎหมายควรที่จะให้การแสวงหาเจตนาด้วยความสำคัญผิดไม่ว่าจะเป็นสำคัญผิดในสาระสำคัญ หรือสำคัญผิดในคุณสมบัติมีผล เป็นเพียง โมฆียะ เท่านั้น เพราะจะได้เป็นการ เปิดโอกาสให้ผู้แสวงหาเจตนา โดยสำคัญผิด เลือกว่าจะให้กฎหมายคุ้มครองคืออาจบอกกลางให้ตกเป็นโมฆะแล้วกลับคืนสู่ฐานะเดิม หรืออาจเลือกให้ถือเอาตามนิติกรรมที่ทำขึ้น แม้จะเกิดด้วยความสำคัญผิดก็ตาม โดยการให้สัตยาบันนั่นเอง แต่บทกฎหมายของเราได้บัญญัติให้ความสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรม มีผลทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะไปเสียตั้งแต่แรก ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า โมฆะกรรมที่มีผลให้การแสวงหาเจตนา เสียมาแต่แรกเช่นนี้ น่าจะเป็น เรื่องที่มีการแสวงหาเจตนาฝ่าฝืนกฎหมายที่วางไว้เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเท่านั้น ไม่ควรจะนำมาใช้ใน เรื่อง เกี่ยวกับความสำคัญผิดอันมีมูลฐานมาจากการแสวงหาเจตนาของคู่กรณีโดย เฉพาะตัว

๓. หากไม่ถือตามความเห็นข้างต้นแล้ว ถ้อยคำในมาตรา ๑๑๕ และ ๑๒๐ จำต้องได้รับการวิเคราะห์ถ้อยคำอย่างถี่ถ้วนจึงจะเข้าใจขอบเขตที่แท้จริงได้ โดยเฉพาะคำว่า "สิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม" ในมาตรา ๑๑๕ และคำว่า "คุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน" ในมาตรา ๑๒๐

อะไรคือ "สิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม" ถ้อยคำในคำบทกฎหมายมิได้บัญญัติแยกแยะไว้ มีเพียงความเห็นของนักนิติศาสตร์ซึ่งได้วิเคราะห์ออกมาและถือกันว่า สิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมนั้น มีอยู่ ๓ ประการคือ ค้ำบุคคล ลักษณะของนิติกรรม และวัตถุประสงค์แห่งนั้น หรือวัตถุประสงค์ทรัพย์สิน ดังนั้น ถ้ามีการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในลักษณะ ๓ ประการดังกล่าวนี้แล้ว กฎหมายบัญญัติให้การแสดงเจตนาอันตกเป็นโมฆะ

ส่วนคำว่า "คุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน" นั้น เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเจตนาของคู่สัญญาว่ายึดถือสิ่งใดเป็นคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน ซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญ ซึ่งกรณีของเรื่องนี้จะต้องดูจากข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป

ดังได้กล่าวแล้วว่า ความเข้าใจในเรื่องอะไรคือ "สิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม" และอะไรคือ "คุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน" นั้น ส่วนใหญ่เกิดจากการวางหลักเกณฑ์ของนักนิติศาสตร์ทั้งหลายผสมการตีความ ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือศาลฎีกา ซึ่งได้วินิจฉัยปัญหาทาง ๆ ตลอดจนวางบรรทัดฐานในคดีเรื่องสำคัญผิดไว้มาก จริงอยู่แม้จะเป็นที่ยอมรับกันว่ากฎหมายกับการตีความ เป็นของคู่กัน แต่เราก็ไม่ควรปฏิเสธได้ว่า การปล่อยให้นักนิติศาสตร์ตีความเช่นนี้มักจะก่อให้เกิดความเห็นแตกแยกไม่ลงรอยกันจนไม่อาจหาข้อยุติได้ง่าย ๆ เช่นในเรื่องความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน และในเรื่องสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม เป็นอาทิ แม้แต่ศาลฎีกาเองดังที่ได้เห็นมาก็ยังวินิจฉัยไว้แตกต่างกันไปในบางประเด็นที่เป็นสาระสำคัญ ผู้เขียนเห็นว่า ปัญหาเหล่านี้ อาจแก้ไขได้โดยการกำหนดข้อที่จะเป็นเครื่องชี้แนวทาง เพื่อให้ศาลใช้เป็นหลักในการวินิจฉัยว่ากรณีใดที่ถือว่า เป็นสิ่งอันเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมหรือกรณีใดที่ถือว่า เป็นคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน และการตีความ

ของศาลก็ควรจะให้สอดคล้องกับสถานการณ์ด้วย เพราะกรณีที่ดีถือว่าเป็นสิ่งซึ่งเป็น
สาระสำคัญเมื่อ ๒๐ ปีก่อนนั้น ในปัจจุบันสิ่งนั้นอาจจะไม่ใช่สาระสำคัญแห่งนิติกรรมก็ได้
ถึงนั้น ศาลควรคำนึงถึงเวลา สิ่งแวดล้อม และพฤติการณ์ต่าง ๆ เฉพาะเรื่อง
เฉพาะรายประกอบด้วย จึงจะทำให้ปัญหาเหล่านี้สิ้นสุคติลงได้

๔. ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะว่า บทบัญญัติเรื่องสำคัญผิดในประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ของไทยส่วนใหญ่นั้นคืออยู่แล้ว แต่อาจมีปัญหาในเรื่องถ้อยคำที่ใช้ และ
การตีความเท่านั้น ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าอาจจะแก้ปัญหาคือโดยการบัญญัติเพิ่มเติมอีกใน
มาตรา ๑๕๕ ให้ชัดเจนว่าสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมได้แก่ ๑. สำคัญผิด
ในตัวบุคคล ๒. สำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรม ๓. สำคัญผิดในวัตถุประสงค์แห่ง
เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาโต้แย้งกัน ซึ่งต่อไปในอนาคตอาจจะต้องมีบทบัญญัติ เช่นนี้
ก็ได้ เพื่อทำให้บทบัญญัติเรื่องสำคัญผิดมีผลคุ้มครองบุคคลผู้มีส่วนได้เสียสมตาม เจตนารมณ์
และต้องตามหลักกฎหมายว่าด้วยความสักลัทธิในการแสดง เจตนาอย่างแท้จริง จึงขอ
เสนอแนะไว้ ณ ที่นี้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. เรื่องความสำคัญผิด นอกจากจะมีบัญญัติไว้ในมาตรา 119-120 ซึ่งเป็นหลักทั่วไปของการแสดงเจตนาในเรื่องนิติกรรม แต่ขณะเดียวกันก็ยังมีกฎหมายลักษณะอื่นที่ได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งเกี่ยวกับเรื่องสำคัญผิด ได้แก่

1. เรื่องลาภมิควรได้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 409 บัญญัติว่า เมื่อบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดซึ่งมิได้เป็นลูกหนี้ได้ชำระหนี้ไปโดยสำคัญผิด เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ผู้กระทำการโดยสุจริตทำลาย หรือลบล้างเสียซึ่งเอกสารอันเป็นพยานหลักฐานแห่งหนี้ก็ด ยกเลิกหลักประกันเสียก็ด สิ้นสิทธิไปเพราะขาดอายุความก็ด ท่านว่า เจ้าหนี้ไม่จำต้องคืนทรัพย์สิน

2. ครอบครวั ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ที่ได้ตราลงชำระใหม่ พ.ศ. 2519 มาตรา 1505 บัญญัติว่า การสมรสที่ได้กระทำไปโดยคู่สมรสฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดคัวคู่สมรส การสมรสนั้นเป็นโมฆียะ

สิทธิขอเพิกถอนการสมรสเพราะสำคัญผิด คู่สมรสเป็นอันระงับเมื่อเวลาได้ผ่านพ้นไปแล้วเกินสิบวันนับแต่วันสมรส

3. พินัยกรรม ซึ่งเรื่องนี้ได้วางหลักกฎหมายว่า พินัยกรรมซึ่งทำขึ้นเพราะสำคัญผิด อาจตกเป็นอันเสียเปล่าได้ตามเงื่อนไขซึ่งบัญญัติในมาตรา 1709 ว่า เมื่อผู้ทำพินัยกรรมตายแล้ว บุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งจะร้องขอให้ศาลเพิกถอนพินัยกรรมซึ่งได้ทำขึ้นเพราะสำคัญผิด หรือกลฉ้อฉลได้ ก็ต่อเมื่อความสำคัญผิด หรือกลฉ้อฉลนั้นถึงขนาด ซึ่งถ้ามิได้มีความสำคัญผิด หรือกลฉ้อฉลเช่นนั้น พินัยกรรมนั้นก็จะมีได้ทำขึ้น

ฉะนั้น กรณีจึงเห็นว่า เรื่องความสำคัญผิดซึ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 119-120 นั้นเป็นหลักทั่วไปที่เกี่ยวข้องในการแสดงเจตนาทำนิติกรรม ส่วนความสำคัญผิดในเรื่องลาภมิควรได้ เรื่องครอบครวั และเรื่องพินัยกรรมนั้น มีผลของกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ โดยเฉพาะ